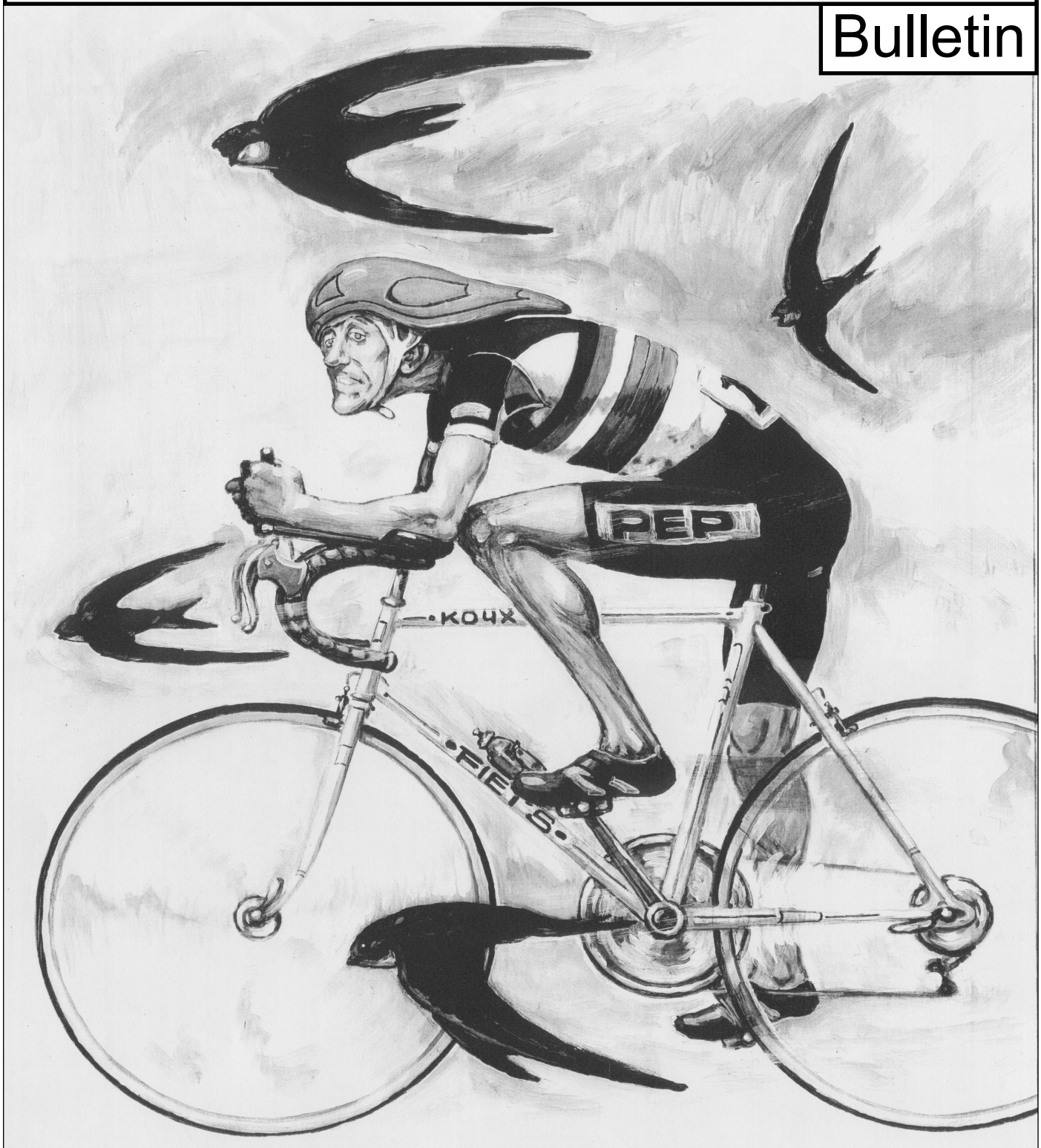
GIERZWALUWBESCHERMING - NEDERLAND

jaargang 3
april 2004
nummer 1

GIERZWALUWEN

Bulletin

GBN nieuw gezicht

EH03

Gierzwaluwen Bulletin - jaargang 3, nummer 1 april 2004

Gierzwaluwen Bulletin is het informatieblad van de vereniging Gierzwaluwbescherming - Nederland (GBN)
en verschijnt 2 maal per jaar voor leden en donateurs.
Overname van artikelen en illustraties in overleg met de redactie.

Redactie
Marleen Andriessen, Magriet de Hooge, Marjo van der Lelie, Gerard Schuitemaker

Vormgeving
Fred van der Lelie

Redactieadres/ kopij/ losse nummers
Marjo van der Lelie, P.J. Troelstralaan 44, 3818 KT Amersfoort
Tel.: (033) 46136 30. E-mail: GBN@hccnet.nl

Secretariaat
Marleen Andriessen, Fideliolaan 78, 1183 VN Amstelveen
Tel.: (020) 645 52 07. E-mail: gbn-ned@planet.nl

Leden-/donateuradministratie
Fred van der Lelie, P.J. Troelstralaan 44, 3818 KT Amersfoort
Tel.: (033) 46136 30. E-mail: GBN@hccnet.nl

Lidmaatschap / donatie
Contributie per kalenderjaar *E*10,- op postrekening nr. 9145004 t.n.v. Gierzwaluwbescherming - Nederland te Amersfoort, onder vermelding van: 'lidmaatschap 2004' (of: 'donatie 2004').
Opzeggingen dienen in het lopende verenigingsjaar voor 1 december schriftelijk te geschieden.
Donateurs graag vermelden of zij het Gierzwaluwen Bulletin willen ontvangen.

Internet: http://www.gierzwaluw.com

ISSN: 1569-3635

Inhoud

Jaarverslag 2004	3
Gierzwaluwen in aardewerken potten	4
Nader bekeken 2: Anatomie	6
Nestkastje maken op school	7
Hoe krijg ik gierzwaluwen in mijn kasten	8
Ontwikkeling van nieuw leven	8
Regionieuws	9
Korte berichten	14
Medelingen / oproepen	15
Lid worden	15
Vertegenwoordigers	15
Kunst en vliegwerk	16

Redactioneel

Na een zachte winter zijn ondanks het frisse lenteweer de meeste vogels weer volop met hun voortplanting in de weer. Voor òns is nog het nieuwsgierig wachten op de komst van onze doelgroep. Het is nu voor alle gierzwaluwliefhebbers de tijd om het zwerk af te speuren om 'zijn' eerste gierzwaluw te ontdekken. De belofte is goed, er is al een gierzwaluw begin april in Zeeland gesignaleerd!
Dit jaar zal de algemene ledenvergadering als onderdeel van onze jaarlijkse Gierzwaluwenbeschermerdag georganiseerd worden door het IVN, afdeling Helmond. Gastsprekers op deze dag zullen zijn Luit Buurma, die ons vertelt over zijn radarobservaties van gierzwaluwen tijdens hun nachtvluchten, en Arend van Dijk van SOVON, die ons zal uitleggen waarom het interessant is om met camera's in nestplaatsen te kijken en de waarnemingen door te sturen naar SOVON.
In deze aflevering van het Gierzwaluwen Bulletin staan naast een woord van de voorzitter en het jaarverslag 2003 weer interessante artikelen, zoals een wetenswaardig verhaal over het skelet van de gierzwaluw en verder natuurlijk veel waarnemingen in regionieuws en in korte berichten.
Nu ons nieuwe Bulletin in uw brievenbus is gevallen, wenst de redactie u veel leesplezier en een heel goed gierzwaluwenseizoen 2004.
We zien u graag op onze landelijke dag 2004 in Helmond!

Bij de voorplaat

Het begint erop te lijken dat onze hofleverancier voor mooie voorplaten Eric Houtkamp uit Aalsmeer is.
Door mens en vogel in dit schilderij te laten concurreren brengt hij dit keer het begrip snelheid onder de aandacht.

Bij: 'Kunst en vliegwerk'

De gierzwaluw inspireerde Marjo van der Lelie om deze beeldjes te maken. De firma Artiprex in De Meern heeft ze uit kunststof, gemengd met marmerslijpsel, gegoten. Ze zijn weerbestendig en bijna niet van brons te onderscheiden.

Vernieuwd GBN zoekt niet-verstorende onderzoekers

De kop meldt dat GBN vernieuwd is. Dit vernieuwen is voornamelijk uiterlijk te zien. Een nieuw logo en nieuwe informatiebrochures geschreven door de steeds gemotiveerde maar toch oude vertrouwde bestuursleden. De aanleiding hiertoe werd gevormd door een schrijven van Zwaluwen, adviesbureau op non-profit basis, dat van mening was dat de rechten van de door ons gebruikte brochures bij haar en niet bij GBN lag. Hierdoor voelde het GBN-bestuur zich in een te krap keurslijf geperst en werd besloten om een totaal nieuwe start te maken. Nu in april 2004 is deze klus op een haar na gevild en zullen de eerste resultaten aan u op de Algemene Leden Vergadering op 5 juni a.s. worden getoond. Hiermee hoopt uw bestuur gereed te zijn om zich vooral te wijden aan het doel waarvoor zij 3 jaren geleden o.a. is opgericht, namelijk om te laten zien dat goed onderzoek ook uitgevoerd kan worden zonder dat hiervoor broedplaatsen geopend moeten te worden.
Hiermee wordt voorkomen dat oudervogels niet meer naar hun jongen terugkomen door de verstoring bij het verzamelen van onderzoeksgegevens. Hiervoor in de plaats beveelt GBN aan om een mini(infrarood)camera voor de start van het broedseizoen in de broedruimte te plaatsen. Door dan op de PC of de TV te kijken, kan zonder verstoring genoten worden van deze mooie vogelsoort en kunnen tevens gegevens t.b.v. het nestkaartenproject van SOVON-vogelonderzoek Nederland verzameld worden.
Els van der Pol en Jan Visser uit Zaandam hebben deze manier van onderzoek gebruikt om video-opnamen te maken. Zo konden we op de stand van GBN tijdens afgelopen de SOVON-dag op een laptop hun prachtige opnamen laten zien van het succesvol broeden van een gierzwaluwpaar.
Voor dit niet-verstorende onderzoek heeft GBN de beschikking over minicamera's die in bruikleen worden gegeven aan hen die mee willen werken aan deze manier van ondezoek, met als enige tegenprestatie het elk jaar insturen van nestkaarten aan het GBN-contactadres. Voor instructies wordt gezorgd en twee GBN-nestkaartcoördinatoren zorgen voor het beantwoorden van uw eventuele vragen.
Dus als u de beschikking heeft over een, bij voorkeur, natuurlijke nestgelegenheid (kunstmatige nestplaatsen komen in aanmerking als controlegroep) en u kunt zich vinden in het standpunt van GBN over het op niet-verstorende wijze verzamelen van nestkaartgegevens, wordt u verzocht om contact op te nemen met één van de nestkaartcoördinatoren van GBN:

Marleen Andriessen of Johan Tinholt *(Adressen: pagina 15)*

Rest mij om de bestuurs- en de redactieleden Marleen Andriessen, Fred en Marjo van der Lelie, Hans Sanders en Johan Tinholt te bedanken voor hun tomeloze inzet in het afgelopen verenigingsjaar.
Ik hoop u te mogen begroeten op de ALV van 5 juni as. in Helmond.

Fred van Vliet, voorzitter GBN

Jaarverslag GBN 2003

Het bestuur met als nieuwe voorzitter Fred van Vliet is vanaf juni 2003 tot nu april vier keer bij elkaar geweest. Het zijn lange maar plezierige en constructieve vergaderingen. In de pauze genieten we van de vele vogels in de tuin van Fred en Marjo van der Lelie waar we onze vergaderingen houden.
De redactie die tijdens de vorige jaarvergadering werd uitgebreid met Margriet de Hooge en Gerard Schuitemaker is één keer bij elkaar geweest. Ook deze vergadering was prettig en constructief.
Het aantal leden en donateurs groeit gestaag en bedraagt nu rond de 190.
De nieuwe (zonder onderrand) huifjes zijn nu in de verkoop en er zijn er al enige tientallen verkocht.
Van de minicamera's die de vereniging heeft aan kunnen schaffen door een subsidie van het Prins Bernhard Cultuurfonds zijn er nu 20 verstuurd en gaan de gebruikers vanaf dit seizoen gegevens verzamelen voor de vereniging en voor SOVON.
Er is door de bestuursleden hard gewerkt aan de documentatie. Een deel daarvan is herschreven. Bovendien is een nieuw logo ontworpen dat op 5 juni wordt gepresenteerd.

Externe activiteiten

Van Vogelbescherming - Nederland kregen wij een uitnodiging om mee te doen aan Vara's Vroege Vogels Festival op 28 september in Apeldoorn. Andere groepen die uitgenodigd werden waren o.a. Roofvogelwerkgroep, Steenuilen werkgroep, SOVON. We stonden in een tent met Vogelbescherming en Vivara. Het was een heel drukke dag met erg veel aanloop en ons rooster viel in zoverre in het water dat we er allemaal bijna de hele dag bleven i.p.v. de onderling afgesproken paar uren. Het valt erg op: er is nog zoveel over de Gierzwaluw te vertellen. Er zijn veel vragen over de vogel zelf, over dakpannen en nestkasten, ook wil men graag zelf huifjes op dakpannen plaatsen. Als de mensen dan opgewekt weg gaan, is zo'n dag erg bevredigend.
Op 29 november waren we weer present op de landelijke SOVON dag in Nijmegen. Ook daar was het zo druk dat niemand van het bestuur er toe kwam om naar de (is mij verteld) bijzonder interessante lezingen en discussies te gaan luisteren. Op deze SOVON dag lieten wij op een laptop voor het eerst een cd-rom met opnamen zien van gierzwaluwen op het nest. Dat trok de aandacht van veel mensen.

Marleen Andriessen, secretaris

SOVON-dag 2003
Foto: H. Sanders

Gierzwaluwen in aardewerken potten

Rosemarijn van Limburg Stirum

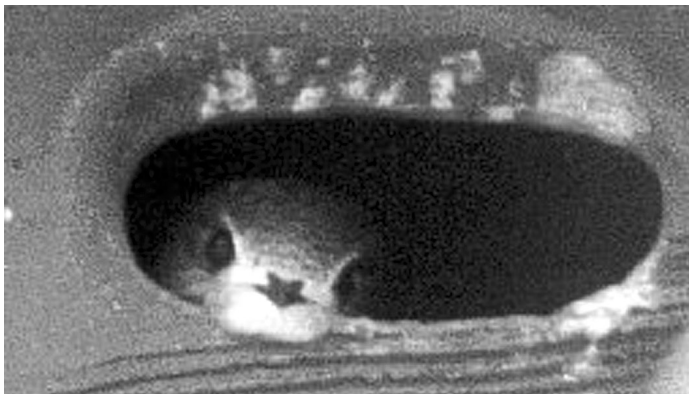
Ruim drie jaar geleden zag ik een advertentie voor aardewerken gierzwaluwpotten. We waren toen net bezig met een verbouwing en opknapbeurt van ons huis. Ik dacht er direct aan om gierzwaluwdakpannen op het dak te leggen. Maar helaas, ligt ons mansardedak op het zuiden en dat is een veel te warme plek voor de vogels om te overleven. Er zouden nestkasten kunnen hangen onder één overstekende dakrand, aan de straatkant van ons huis. Dit gedeelte ligt ook op het zuiden maar kasten hangen daar goed beschermd tegen de zon. De aardewerken potten uit de advertentie vond ik erg mooi en zouden zeker niet misstaan aan het huis.

In april 2000 heb ik twee potten besteld en een paar dagen later had ik ze al in huis. Er werd aangeraden om er wat stro in te leggen. We hebben de potten opgehangen en het lange wachten brak aan. Ik rekende wel op zo´n tien jaar voordat gierzwaluwen de potten zouden ontdekken. De kans was groot dat er eerst een mussen of spreeuwenpaar in de potten zou komen. Ik stelde me er voorlopig niet veel van voor. De eerste zomer gebeurde er dan ook niets.

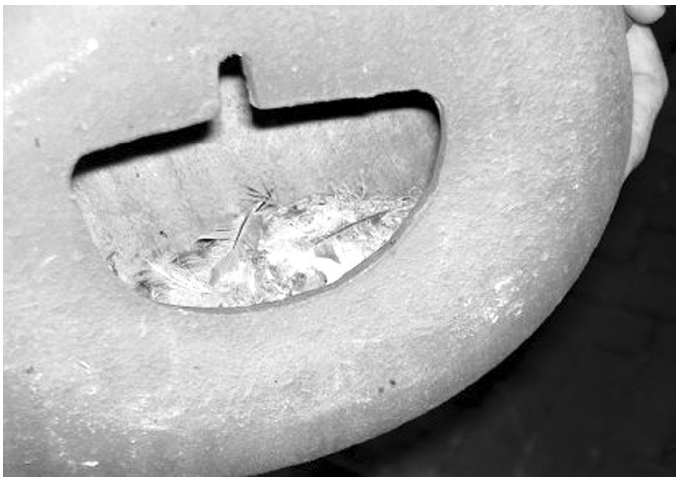

Foto's: R. v. Limburg Stirum

Eind april 2001 zag ik de zwerm gierzwaluwen boven ons huis. In de loop van mei hoorde ik gierzwaluwen schreeuwend door de straat vliegen, maar ik zag ze niet de potten invliegen. Keek ik wel op de juiste momenten? Van mijn buurman hoorde ik, dat hij gierzwaluwen in en uit had zien gaan. Dit gebeurde vaak ´s morgens heel vroeg, wanneer hij naar zijn werk ging. Die zomer waren wij op fietsvakantie in Frankrijk en ik dacht wel eens aan de vogels thuis. Ik genoot van de vogels onderweg en van de gierzwaluwen die in de avondlucht boven de zuid franse dorpen rond gieren. In augustus hoorde ik weer van andere buurtbewoners, dat ze in juli geluiden in de potten hadden gehoord. Ik hoorde van mijn buurman, dat mensen uit de buurt een vogeltje naar het vogelasiel gebracht hadden. Bij navraag werd ik niet veel wijzer. Was het een vogel uit de buurt, en of hij uit onze pot gevallen was….?
Het was onzeker of er dit jaar in de potten was gebroed misschien hadden vogels het alleen als slaapplaats gebruikt.
In februari 2002 heb ik de potten van binnen bekeken. Een pot zag er totaal onberoerd uit. De andere leek wel bewoond geweest te zijn want het stro was enigszins ingedeukt.
Eind april, steeg de spanning en we speurden de lucht weer af, en dan, op twee mei in de avond, hoorde en zag ik zes vogels langs de achterkant van het huis scheren. Op 12 mei, op een grauwe zondagmiddag zagen we een snelle schaduw, er vloog iets de pot in. Een strootje stak naar buiten.
Nu probeerde ik de vogels zoveel mogelijk te volgen. In de avond stond ik aan de overkant van de straat met een verrekijker te posten. Altijd raar in de stad, men vraagt zich af wat ik daar eigenlijk sta te gluren. De volgende dagen gebeurde er niets. Pas op zestien mei zag ik's avonds veel activiteit in de buurt. Zeker zo'n twaalf vogels vlogen steeds lager rond. Ik zag bij een ander huis een vogel onder een dakpan invliegen en hij kwam niet meer tevoorschijn.
Even later zag ik, vlak na elkaar, twee gierzwaluwen in één van de aardewerken potten vliegen. Voor het eerst had ik daadwerkelijk waargenomen dat ze deze behuizing invlogen waren. Tussen eind mei en half juni zag ik steeds vogels maar in één nestpot vliegen. Toen werd het stiller en ik zag zo nu en dan een wegschietende schim in de avond.
We zijn op vakantie gegaan en misten zo het uitvliegen van eventuele jongen. Buren vertelden later dat het stil was in juli. De vogels waren in augustus boven Delft al weer verdwenen. Eind augustus hebben we eens in de nestpotten gekeken. De ene pot bleek onbewoond te zijn geweest. Maar in de andere was duidelijk activiteit geweest. Er lag een dood, verdroogt vogeltje in. Naast een mooi gevormd nestkommetje, waren restjes van nestschalen te zien. Het kan zijn dat het een uitgestoten vogel was, te klein om te overleven.
Dit moet het eerste jaar geweest zijn dat er vogels zijn uitgevlogen. Dit was helaas niet door ons opgemerkt.
De derde zomer en nu al vogels in één van de potten!
In 2003 hebben we door een vakantie zelf de aankomst gemist van de gierzwaluwen. In juli weer thuis was het werkelijk fantastisch. Ten eerste vertelde mijn overbuurvrouw dat ze iedere morgen kon genieten van het in en uitvliegen van de vogels. Volgens haar waren beide potten bewoond. Onder de potten in de Blauwe Regen zat vlakbij onze woonkamer ook nog een Merel te broeden. Die Blauwe Regen baarde me steeds zorgen. Groeide deze niet in de weg, zouden de gierzwaluwen er niet in vallen en verward raken in het gebladerte? Gelukkig bleek mijn vrees ongegrond.
Half juli zag ik plotseling en voor het eerst, uit één van de potten twee kleine spookkopjes naar buiten kijken. Laat in de avond, op negentien juli, vlogen er twee gierzwaluwen uit. Ze ´vielen´ tot op een meter boven de straat en vlogen dan snel de straat uit.Misschien op weg naar de groep van meer dan twintig vogels hoog in de lucht.
Een dag later zag ik plotseling in de andere pot een vogel invliegen. Zou deze toch bewoond zijn? Begin juni heeft een zeer zware storm geraasd over Nederland. Sinds die tijd leek die kast verlaten.
In de dagen tot eind juli zagen we regelmatig twee kopjes uit de pot uitkijken. Daarna nog een paar dagen één kopje. De laatste dag van juli: niet één vogel meer gezien. We hebben in augustus de nestpotten bekeken. In de ene pot zat een prachtig holletje met veertjes rondom. In de andere zat een duidelijk gebruikt vlak stromatje, maar zonder eierschalen of veertjes.

Deze nestpot was duidelijk bewoond geweest.
De zomer is wat betreft de gierzwaluwen helaas over. Het is nu weer wachten op het nieuwe gierzwaluwenseizoen 2004.

Gierzwaluwpotten

Addy Meewisse-Mourits, keramiste

Veel daken zijn niet geschikt om gierzwaluwpannen aan te brengen. Ze zijn te vlak, of het zijn platte daken. Een andere mogelijkheid is dan nestkasten ophangen onder de goot. Deze kunnen van hout gemaakt worden.
Ik kreeg echter het verzoek potten te draaien van klei (keramiek) geschikt voor gierzwaluwen. Ik draai al regelmatig nestpotten voor mezen en dergelijke. Veel mensen vinden deze decoratiever dan houten kastjes en ze zijn onderhoudsvrij, verrotten niet en hebben een goed binnenklimaat. Jammer is dat er vaak potten worden gemaakt die alleen maar ter decoratie dienen omdat ze te klein zijn gehouden.
Ik ben me dus gaan verdiepen in gierzwaluwkasten om te kijken hoe deze eruit zien. Als er voor deze potten gekozen wordt, moet er opgelet worden dat ze aan dezelfde voorwaarden voldoen als andere kasten. In ieder geval moeten ze groot genoeg zijn d.w.z. een doorsnede hebben van minimaal15 cm en een breedte van 25 -30 cm. De ovale opening is 3,5 x 6,5 cm en zit in het smalle deel iets onder de midden.
Ze worden gedraaid op een pottenbakkerschijf. De kleur van de klei kan aangepast worden aan de omgeving, van heel donkerbruin, terra kleuren tot zelfs wit. De binnenkant van de pot mag glad afgewerkt zijn, maar onder het uitvlieggat moeten lichte groeven gemaakt worden aan de binnen en aan de buitenkant. De potten moeten poreus blijven, dus de oventemperatuur mag niet te hoog zijn afgesteld.
Verder geldt ook voor deze potten dat de plaats waar ze hangen heel belangrijk is voor succes.
Hang ze hoog op tenminste drie meter boven de grond onder een goot of dakoverstek.
Hang ze op het noorden of oosten of in ieder geval in de schaduw. Zorg voor een vrije aanvliegroute.
Het kan even duren, soms jaren, voor ze de plek ontdekken, maar het zijn koloniebroeders, dus als er eenmaal één zwaluw in de pot is .....zijn er gauw meerdere potten nodig.

Uit het jeugdweekbladTaptoe in de rubriek Allemaal beestjes.
Lena Vis

Apus apus

Charlotte helpt soms in de praktijk bij haar oom, die dierenarts is.

Na het spreekuur stormen er twee meisjes binnen. Ik ken ze van school. "Spoedgeval, spoedgeval!" gillen ze. Eentje houdt iets verborgen in het holletje van haar hand. Ik roep snel oom Bert.
Het meisje opent haar handen. "Kijk, 'n jong vogeltje, 't kan niet vliegen."
Oom Bert pakt het diertje en bekijkt het van alle kanten. "Apus apus", zegt hij opeens.
"Ofwel gierzwaluw. Waar hebben jullie hem gevonden?"
"Bij school, op het grasveld."
"Dit zijn beschermde vogels. Ze sterven uit omdat ze bijna geen plekjes kunnen vinden om te nestelen."
"Mogen wij hem verzorgen?" vragen de meisjes. "Dat is heel moeilijk. Ik ken een mevrouw die dat goed kan. Jullie mogen haar vast wel helpen. Ik zal haarbellen." Oom Bert vraagt of ik de meisjes naar die mevrouw wil brengen. Leuk.
De mevrouw is heel aardig. Ze vertelt ons alles over de gierzwaluw.
Ze zegt dat de zwaluwen hun nestjes onder de dakpannen van de school hebben. Soms wordt het te warm. De jonge vogel zoekt dan verkoeling en valt uit het nest.
Ze vraagt of er kinderen zijn die gierzwaluwnestkastjes willen timmeren. Die kastjes moeten dan in de schaduw aan de muur van onze school opgehangen worden.
We gaan naar het hoofd van onze school om te vragen of het mag. Gelukkig, hij zegt ja.
Drie weken later hangen er twintig kastjes. Volgend jaar kunnen de gierzwaluwen daar hun nestje in maken.

groetjes *Charlotte*

Foto: F. v.d. Lelie *Gevonden jonge gierzwaluw*

Gierzwaluw Nader Bekeken (2): Anatomie

Evert Pellenkoft

Om meer te weten over de anatomie van de gierzwaluw heb ik Naturalis om foto's van een skelet gevraagd. Het zijn foto's van een historisch exemplaar uit augustus 1870 die ik in bruikleen kreeg (Copyright bij Naturalis). De oude Latijnse soortnaam Cypselus apus staat er nog op en de bijzondere vindplaats is IJsland, waar hij alleen zomergast was en nog wel in augustus. Noordelijke broedvogels gaan een maand later weg. De houding van de vogel, rechtop zittend met de klauwen om een tak, is onjuist. Een zangvogel als de boerenzwaluw zou dit wel kunnen. De preparateur heeft duidelijk geen kennis van zaken gehad. Velen met hem hadden een gierzwaluw nooit in levende lijve zien zitten.

Ik zal enkele bijzondere delen van een gierzwaluwskelet kort aan te stippen. De schedel toont de enorme oogkassen en hoewel de punten van de gesloten snavel klein zijn is de grote snavelopening om naar insecten te happen goed te zien. Het lijkt wel of de snavel is verborgen in de kop, het scharnierpunt zit ver naar achter. Verder valt de gewoonlijk gebogen nek in zithouding op waardoor de kop gedrongen op de romp zit, maar die hij wel degelijk ver kan strekken bij voeren en bij parasieten verwijderen. De grote kam op het borstbeen voor de aanhechting van de grote vliegspieren bij deze fenomenale

Foto: Naturalis, Leiden

vlieger is opvallend. De poten, die bij een vogel voor het merendeel in de romp verborgen zitten en pas vanaf de enkel zichtbaar zijn, je ziet dus eigenlijk alleen de voet, zijn bij onze apus (‘de pootloze’) wel degelijk aanwezig. De tenen met grote klauwen vormen een stijf geheel met de voet waarop hij loopt. Apus is dus een voetganger: andere vogels lopen op hun tenen. Vooral het onderbeen is vrij lang, de voet kan dan ook ver naar voren worden gebracht om bij voorbeeld achter de kop te krabben, ook in de vlucht, en vooral bij het aanhaken op een muur is het opvangen van de klap en het evenwichtspunt (bij de borst) gewaarborgd. De staartveren zijn aan een botje, het pterostigma, aangehecht aan het einde van de beweeglijke staartwervels. De tien staartpennen vouwen als

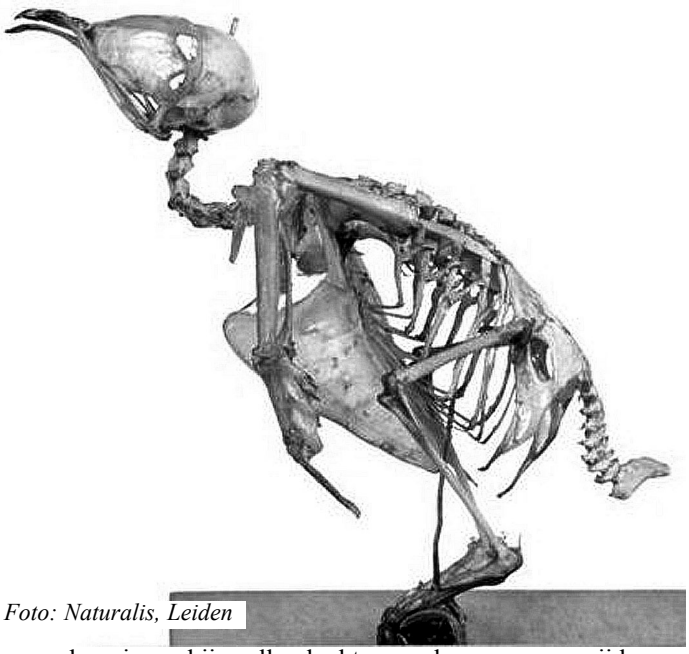
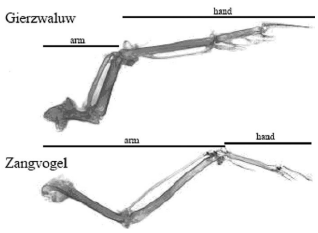

Foto: Naturalis, Leiden

een schaar ineen bij snelle vlucht, maar kunnen, zeer wijd uiteengespreid, dienen als roer en rem. Tenslotte valt bij de armen op dat de bovenarm zeer kort is dus dicht bij de romp zit, de onderarm is twee keer zo lang en vanaf de pols twee extreem lange handbeentjes met daaraan enkele vingers. Dus eigenlijk in de verhouding 1:2:3. De tien handpennen (buitenste vleugelveren) zijn in de vogelwereld in verhouding de langste. Bovendien zijn ze zeer stug: bij het oefenen vlak voor het uitvliegen drukken de jongen zich hiermee op om met hun vliegspieren te kunnen bodybuilden. De armpennen zijn echter zeer kort. Hij vliegt dus overwegend met de ‘handen’. In aërodynamisch opzicht is de vleugel daarom een wonder. De vleugel is zo dun en regelbaar dat de luchtstroom er boven zo begint rond te draaien dat hij door bovendruk omhoog gezogen wordt. In een latere aflevering kom ik hierop terug. In de vlucht heeft hij veel gelijkenis met de wendbaarheid en snelheid van een valk. De boomvalk slaat met zijn snelheid daarom wel gierzwaluwen.

Ik hoop dat er in de toekomst in Naturalis een skelet in vliegpose kan komen of bijvoorbeeld de pose bij het landen, met aandacht voor vooruitstekende poten, remmende staart en vleugels.

Mummienest

Evert Pellenkoft

Marleen Andriessen heeft in haar succesvolle Amstelveense kolonie bij de controle in een van de neststenen een bijzonder nest gevonden. In de rand is een dode gierzwaluw met speeksel van de broedvogel ingemetseld. De gemummificeerde vogel is zo doodleuk in het nest opgenomen en daaroverheen heeft de ‘metselaar’ weer gebroed. In de literatuur ben ik tegengekomen dat dit wel meer voorkomt bij mussen, spreeuwen en gierzwaluwen, die bij een gevecht in het nest zijn gedood! Of deze vogel misschien wel een achtergebleven jong is, kan ik niet achterhalen.

Nestkastjes maken op school

Magriet de Hooge

De gierzwaluwwerkgroep in Amsterdam verzorgt sinds enige jaren lessen in samenwerking met het basisonderwijs, naschoolse opvang en in buurthuizen. Hieronder een impressie van een les aan groep zeven van de basisschool.
Gerard Schuitemaker heeft een aantal lessen gegeven en is ook dit keer de gierzwaluwmeester. Na het voorstellen vertelt hij de kinderen dat ze hun vinger moeten opsteken als ze wat willen vragen of als ze een antwoord weten. Dit om te voorkomen dat ze er in hun enthousiasme een Poolse landdag van maken.
De les begint algemeen en de kinderen mogen vertellen welke vogels ze kennen en die vogelnamen worden op het bord geschreven. Er wordt een soort competitie van gemaakt door te vertellen dat kinderen van een school uit een andere buurt er meer dan veertig konden noemen. Dat prikkelt en binnen de kortste keren zijn er zo'n veertig tot vijftig vogelnamen genoemd.
Dan komen de voedselgewoonten aan de orde en ook daar weten de leerlingen feilloos uit te komen. Brood, zaden, wormen en insecten.
Maar dan komen we aan de eerste hobbel want is al dat eten het hele jaar te vinden? Er wordt diep nagedacht en dan bedenken een paar bijdehandjes dat er 's winters geen insecten zijn. En wat doe je als er geen eten is? Dan ga je zoeken tot je een plek vindt waar wel eten is. De kinderen hebben de antwoorden tot nu allemaal zelf gevonden en zijn ze erg geboeid door het onderwerp. Soms weten de leerlingen ook nog welke vogels wegtrekken naar warmer oorden. Het is soms verbazend hoe vindingrijk kinderen zijn en hoe ze elkaar aanvullen.
Bij de insectenetende vogels wordt langer stilgestaan. De insecteneters die blijven komen ter sprake zoals de heggenmus, de koolmees, de specht en het winterkoninkje. Gerard vertelt hoe deze vogels dit oplossen. De koolmees en pimpelmees passen hun snavel aan zodat ze in de winter ook zaden kunnen eten. Hun snavel wordt dan dikker en dat is iets dat de kinderen zelf niet konden bedenken. Ze vinden het erg interessant en luisteren aandachtig. Spechten en heggenmussen kunnen insecten vinden onder bladafval, achter schors, enzovoort. De vogels die vliegend insecten moeten vangen hebben een probleem en moeten noodgedwongen wegtrekken. En zo belanden we bij de gierzwaluw. Waar gaat de gierzwaluw in augustus naar toe? De leerlingen noemen de landen op en wij reizen mee: Nederland, België, Frankrijk, tot zover kunnen de autochtone leerlingen de route volgen van hun vakantiereizen maar nu veren de allochtone leerlingen op. Ze komen op bekend terrein en rekken hun vingers uit om iets te mogen zeggen. Het gebergte heet de Pyreneeën en dan Spanje door en de Middellandse Zee oversteken naar Marokko en tenslotte over de evenaar naar Zuidelijk Afrika. Daar zijn insecten genoeg. We horen diepe zuchten. Wat een reis en dat lekker vrij in de lucht en niet op de achterbank van een te volle en warme wagen. Iedereen is helemaal bij de les.

Foto: G. Schuitemaker

Nu moeten ze weer een beetje rustig worden want het is tijd voor een korte video-opname.
De Trosopname van gierzwaluwen in Italië wordt muisstil bekeken. Hierna wordt de leerlingen gevraagd of ze weten wat de kenmerken zijn van gierzwaluwen. Hoe is hun bouw, hoeveel insecten eten ze, enzovoort. Ze hebben goed opgelet want de antwoorden vallen niet tegen en de aandacht blijft constant.
Hierna is er nog tijd voor de video-opname in een nestkast. Dit zijn opnames van broedende gierzwaluwen, zonder commentaar, opgenomen in een nestkast. De leerlingen kijken geboeid naar de ontwikkelingen in een gierzwaluwnest. De laatste vragen worden beantwoord en Gerard vertelt hoe zorgelijk het is gesteld met de nestgelegenheid in de buurt. De kinderen begrijpen de noodzaak om nestkastjes op te hangen.
De lessen worden de komende weken voortgezet in het handenarbeidlokaal. De leerlingen werken in groepjes van drie met behulp van de werkbladen uit de map 'Een Supervogel' aan een gierzwaluwnestkast. Om de terugmeldingen te stimuleren mogen de kinderen hun kasten merken. Dit levert mooie en kleurrijke onderkanten van de kasten op.
Met de hoogwerker worden de kastjes na vier weken feestelijk opgehangen.
Gerard Schuitemaker heeft met Thea Dammen, Margriet de Hooge, Ria Hoogendijk en Tine van Eijk zes jaar lang deze lessen verzorgd.

De lesmap 'Een Supervogel' voor het basisonderwijs kost €5,-. Bestellen door € 6,56 (incl. porto) over te maken op postgiro 103 172 van Stichting Gierzwaluwwerkgroep Amsterdam te Amsterdam.

Er is een docentenhandleiding met tips voor de praktijklessen.

Een CD is beschikbaar over het leven en welzijn van de gierzwaluw onder een dakpan, opgenomen in Zaandam door Els van der Pol. Deze CD is te bestellen bij het secretariaat van de vereniging en kost € 6,00.

Foto: G. Schuitemaker

Hoe krijg ik gierzwaluwen in mijn kasten?

Ingrid Nagtzaam

We weten het: om gierzwaluwen in je nestkast te krijgen heb je geduld, ja meestal heel veel geduld nodig. Gierzwaluwen zijn zeer trouw aan de plaats waar ze nestelen. Als om welke reden dan ook deze nestplaatsen verdwijnen, is hun trouw een ware handicap. Jaren lang blijven ze op die plaats zoeken naar de verdwenen nesten, zonder het besef (?) te hebben uit te moeten kijken naar nieuwe broedlocaties. En wij, gierzwaluwliefhebbers, zien dit met lede ogen aan. Wij willen ze o zo graag in onze kasten verwelkomen!
Vol verlangen proberen we de vogels op onze kasten te attenderen door ze met gierzwaluwgeluiden te lokken. Behalve met geluiden experimenteert men ook met aangebrachte witte 'poepstreepjes' en verlokkelijk nestmateriaal dat uit de kasten wappert.
Van de geluiden is inmiddels bekend dat de gierzwaluwen erop reageren. Maar….. waarom duiken ze dan niet meteen onze nestkasten in? Wie o wie kan doorgronden wat er in een gierzwaluwkopje omgaat?

Na broedseizoen 2003 zijn er 19 vragenlijsten - gierzwaluwgeluid terug gestuurd.
Dank aan allen die de moeite hebben genomen de vragenlijst in te vullen en op te sturen.
Hier volgt een overzicht van de antwoorden:
Het geluid opgenomen in de kolonie van Erich Kaiser wordt tot nu toe ervaren als het meest resultaat gevend.
Gemiddeld 'klinken'de geluiden van begin mei tot begin juli.
Wanhopige lokkers 'draaien' tot ver in augustus.
Vooral 's morgens van 6 tot 11 uur en 's avonds van 20.00 tot 22.00 uur.
Allen laten de gierzwaluwgeluiden klinken bij droog weer.
Er is een grote diversiteit in de gebruikte typen speakers.
De afspeelapparatuur is ook zeer divers.
Plaats van de speaker: - 50 % in de nestruimte; - 28 % ernaast; - 22 % erboven.
De afstand tussen luidspreker en invliegopening is gemiddeld minder dan 10 cm.
De vraag over de reikwijdte van het geluid naar boven blijkt niet goed, omdat er niet of nauwelijks te meten is.
Men keek niet steeds of er gierzwaluwen in de lucht waren voor het aanzetten van het geluid, maar dit bij droog weer doet. Men antwoordde dan ook met 'soms wel, soms niet'.
De afstand tot de meest nabije gierzwaluwbroedplaats is:
- 22 % op minder dan 50 m; - 23 % op tussen de 50 en 100 m: - 55 % verder dan 100 m.
N.B. Eén succes is behaald op het 'platte land'. Kilometers in de omtrek géén andere broedplaatsen, maar een 'toevallig' foeragerende gierzwaluw hoorde het geluid en heeft zich daar gevestigd! Meerdere kasten zijn nu al bezet.
Er wordt meest onder dakpannen gebroed. Nestkasten zijn blijkbaar nog zeer nieuwe locaties waarop de gierzwaluwen hun 'vat' nog op moeten krijgen.
Slecht één heeft het geluid bij pannen aangebracht, de overigen bij nestkasten.
De meeste nieuwe locaties hangen op het Noordoosten. Vervolgens op het Noorden, Noordwesten, Zuidoosten en Oosten. De kasten die op andere windrichtingen hangen zijn beschermd tegen de zon.
Al die locaties bevinden zich op een hoogte 5 tot 10 meter vanaf de grond.
De vraag naar vrije aan/afvliegroute is bij nader inzien niet relevant. Een vrije aan/afvliegroute is een voorwaarde om een nestplaats aan te kunnen vliegen.
De reactie van de gierzwaluwen:
- Bij meer dan de helft van de 'lokkers'werd er op het geluid gereageerd; - 60 % haakte aan en schreeuwde daarbij luid; - 20 % ging naar binnen en bracht er de nacht door; - 15 % maakte een nest en legde eieren; - 5 % volbracht het broedsel en de jongen vlogen uit.
Hoe lang het duurde voordat de eerste reactie van de gierzwaluwen op het geluid werd gezien, varieerde van 5 minuten tot 2 jaar.
Het aantal jaar dat geprobeerd wordt op deze manier gierzwaluwen te lokken varieert van 1 tot 8 jaar.

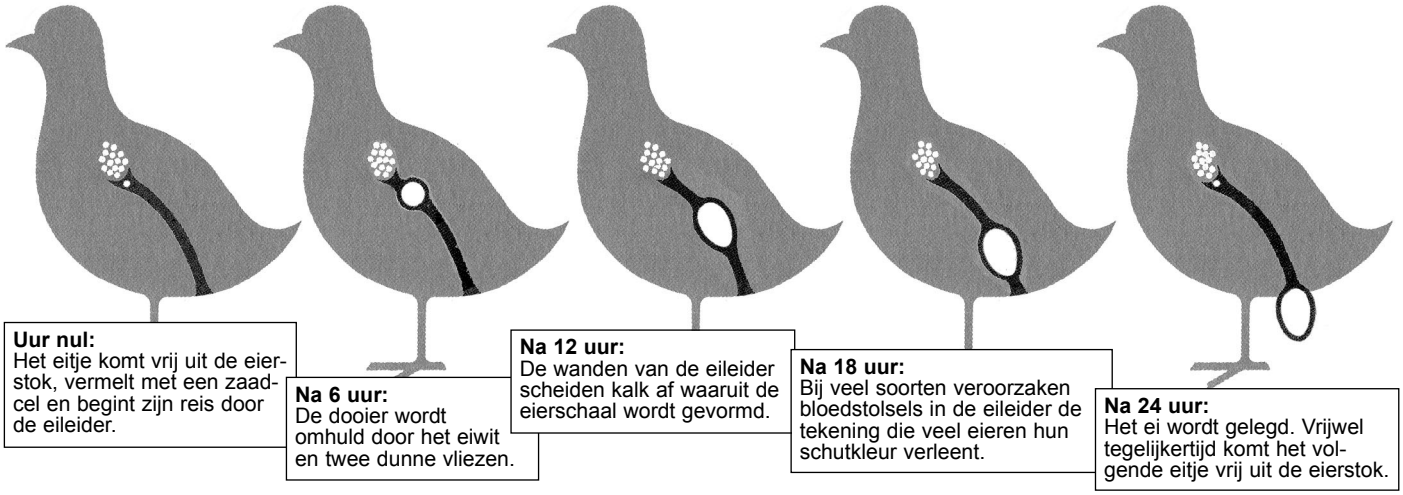
Voor het broedseizoen 2004 wordt de vragenlijst aangepast zodat de resultaten volgend jaar in grafieken verwerkt kunnen worden. Deze vragenlijst is schriftelijk, telefonisch of per e-mail aan te vragen.Hoe meer mensen de vragenlijst invullen, hoe meer inzicht we krijgen over het lokken met geluid.
Ingrid Nagtzaam, Lindestraat 67, 4731 CM Oudenbosch, 0165-315565, nagtzaamingrid@hotmail.com

In de Gerbrands Scheltessstraat 13 in Den Helder is deze groep kasten uitgerust met een lokspeaker. Het effect is duidelijk.
Foto: F. v. Vliet

De buren van het adres hierboven profiteren mee zonder lokgeluid.
Foto: F. v. Vliet

De ontwikkeling van het nieuwe leven

(Uit: Vogels op vrijersvoeten,, H.D. Dossenbach, 1971)

Samenvatting Marjo van der Lelie

Wie het luchtruim wil veroveren, moet vooral streven naar gewichtsbesparing. Dat geldt ook voor de toekomstige vogelmoeder. Daarom produceert ze haar eieren niet allemaal tegelijk, maar stuk voor stuk, meestal met tussenruimte van een etmaal. De meeste grote vogelsoorten leggen slechts eens in de twee dagen een ei, bij enkele soorten is de tussenruimte nog groter.

De ontwikkeling van het jonge leven is overigens al begonnen voor het ei wordt gelegd. Al in het moederlichaam begint de celdeling, die echter wordt onderbroken bij het leggen van het ei. Dan wordt de ontwikkeling even stopgezet, tot het broeden begint. Door het contact van de broedende vogel wordt het ei verwarmd tot ongeveer 40 º C, wat de celdeling weer op gang brengt. En nu ontwikkelt de jonge vogel zich in ongelooflijk korte tijd.

De eierdooier is opgehangen aan de hagelsnoeren, waardoor hij steeds in het midden blijft hangen. De kiem bevindt zich aan de bovenkant van de dooier, die lichter is dan de gele dooier, waardoor de kiem steeds boven blijft, ook als het ei wordt gedraaid. Daardoor ontvangt hij steeds de meeste broedwarmte. Snel ontwikkelt zich nu het embryo, een wormvormig doorzichtige substantie, waarin echter al duidelijk het kloppen van het hart merkbaar is. Al spoedig is nu ook de naar verhouding monsterachtig grote kop te onderscheiden, na enkele dagen worden ook de ledematen zichtbaar, op de 15e dag wordt het donskleed gevormd en op de 20e dag bevrijdt het kuiken zich piepend uit het ei.

REGIONIEUWS

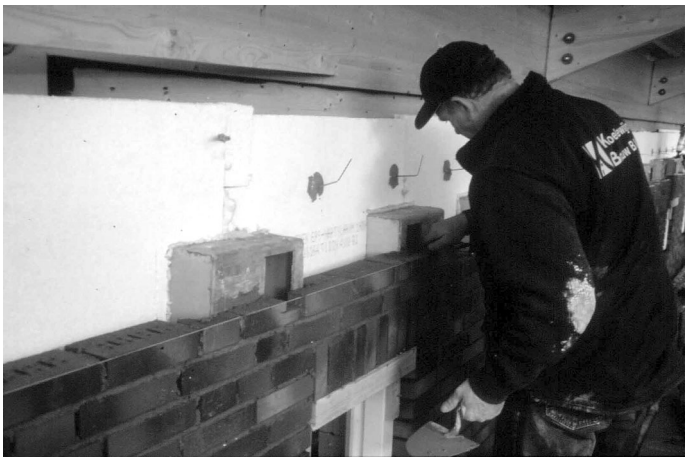
Gierzwaluwnestkasten in nieuwbouw De Ark, Bunschoten

In de nieuwbouw van de Christelijke basisschool de Ark zijn medio januari 2004 een zestiental nestkasten voor gierzwaluwen ingemetseld. Dit is nog een uitvloeisel van het gierzwaluwenproject van de Gemeente Bunschoten van afgelopen jaar.

Op initiatief van de IVN Natuurwerkgroep Bunschoten is er een samenwerkingsverband gekomen tussen Henk Kroon (Gemeente Bunschoten), René van Noort en Henk de Jong (Koelewijn Bouw BV), Wim van Koelen (Architectenbureau Amnicus uit Nijkerk) en het hoofd van de christelijke basisschool De Ark Ad van Eck. Dat heeft geresulteerd in het inbouwen van 16 gierzwaluwnestkasten in de oostelijke, gemetselde gevel van de nieuwbouw.

Van dit inmetselen zijn door Wim Smeets dia's gemaakt die gebruikt gaan worden voor diens voorlichting over gierzwaluwen aan de leerlingen van de christelijke basisschool De Ark. Dat moet in de loop van dit voorjaar gaan gebeuren. Aan De Ark zijn afbeeldingen van dit inmetselen ter beschikking gesteld en deze worden op Internet geplaatst, zodat iedereen die geïnteresseerd is dit kan bekijken. Deze website van De Ark is te vinden onder www.homepages.hetnet.nl/~bsdeark.

Wim Smeets

Het inmetselen van Artidomus 001 stenen in basisschool De Ark. Foto: W. Smeets

Ook gierzwaluwnestkasten in nieuwbouw Calvijnschool, Bunschoten

In de uitbreiding/nieuwbouw van de basisschool Calvijnschool zijn in februari een achttiental nestkasten voor gierzwaluwen ingemetseld. Ook dit is nog een uitvloeisel van het gierzwaluwenproject van de Gemeente Bunschoten van afgelopen jaar. Op initiatief van de IVN Natuurwerkgroep Bunschoten is er hierbij een samenwerkingsverband gekomen tussen Henk

Kroon (Gemeente Bunschoten), Henk Ruizendaal en Tijmen Duyst (Koelewijn Bouw BV), Wout Veldhuizen Architectenbureau Blokhuis-Braakman Bna uit Amersfoort) en Anne Smit, hoofd van de christelijke basisschool Calvijnschool.
Wim Smeets gaat ook op deze school voorlichten over de vogels. Op www.calvijnschool.nl (de website van de Calvijnschool) zijn meer foto's omtrent het inbouwen van de neststenen te zien.

Wim Smeets

Foto: M. Andriessen *Renovatie kerkdak in Peize*

Kerkdak vervangen in Peize (Groningen)

In navolging van Roden (Gr) waar in 1995 een noodzakelijke dakrestauratie van de N.H.-kerk plaats vond en waar rekening werd gehouden met ca. 100 gierzwaluwnesten, gebeurde hetzelfde in Peize (Gr) in september/oktober 2003. Het dak van de dorpskerk van Peize moest nodig gerepareerd worden maar er waren in ieder geval 50 invliegende gierzwaluwen geteld. In goed overleg met alle betrokkenen werd besloten om 15 dakpannen van een huifje te voorzien en die te plaatsen. Op 29 september was ik zelf op het dak en op een stuk van 2 meter breed vonden we al diverse nesten, een paar eieren en een uitgedroogde jonge spreeuw.
Op het moment dat u dit leest is misschien al bekend of de vogels op hun nesten zijn teruggekomen.
Bij deze activiteit was het IVN, de gierzwaluwwerkgroep Groningen, de kerk zelf en Gierzwaluwbescherming - Nederland betrokken.

Marleen Andriessen

Foto: M. Andriessen Oude nesten onder het dak van de kerk in Peize

Kwaliteitsimpuls Amstelveen

Amstelveen verkocht een paar jaar geleden de kabel TV voor een fors bedrag aan Casema. Een deel van het geld zou terug gaan naar de burger voor eenmalige projecten zonder enige nazorg zoals verlichting, verkeersdrempels, groenvoorziening enz. We kregen het voor elkaar om gierzwaluwvoorzieningen op de lijst van de mogelijke projecten te krijgen. Eind 2003 bleken 3 wijken voor gierzwaluwnestkasten te hebben gekozen. Een verheugend bericht. Omdat nazorg niet zal worden gefinancierd door de lokale overheid gebruiken we 'red ceder' hout dat onderhoudsvrij is. Volgend jaar zal alles hangen.

Marleen Andriessen

Assen

Van Rob Lindeboom in Groningen ontvingen wij het bericht dat in Assen in de wijk Kloosterhoven 4 x 5 gierzwaluwdakpannen zijn geplaatst. Architectenbureau Klein was verantwoordelijk voor het ontwerp.

Foto: R. Lindeboom

Amsterdam

Op 31 maart zijn 18 nestkasten opgehangen naast Felix Meritis aan een pand waar de Gierzwaluwen al zochten. Daar is een boeiboord met daaronder een beetje ruimte, maar geen openingen.

Vandaag met de hoogwerker in de Jordaan vijfentwintig beugelkasten opgehangen. Eerst ging van alles mis: verkeerde auto, accu' s leeg, bitje sprong uit de boormachine.
Er is gewerkt van 11.00 uur tot 14.45 uur.
Wij hebben (uiteraard) korting gekregen op het huren van de hoogwerker.
De pers was aanwezig: radio Noord-Holland (uitzending op zaterdag) en Het Parool.

Gerard Schuitemaker

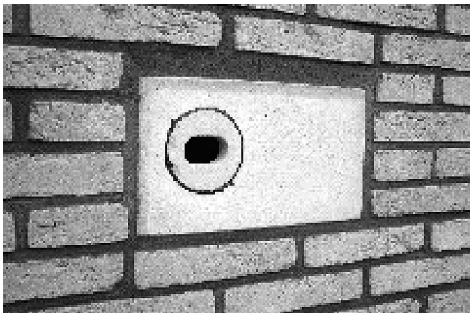

Foto: Mw. Pouwels

Amsterdam

Van internet gehaald: In de Prinses Irenebuurt heeft mevrouw Pouwels in de dakopbouw van haar huis 2 gierzwaluwneststenen aan laten brengen. Dit voorjaar gaat mevrouw Pouwels proberen de gierzwaluwen te lokken met gierzwaluwgeluiden.

Uit: Stad Amersfoort.

Gierzwaluwen nesten aan de noordkant van nieuwe station

AMERSFOORT - Voordat de oude buurt Puntenburg werd afgebroken, waar van oudsher elk jaar talrijke gierzwaluwen kwamen nestelden, had Marjo van der Lelie van de Gierzwaluwenwerkgroep Amersfoort al contact opgenomen met de gemeente en de toekomstige bouwers.
Toen stedenbouwkundige Rein Geurtsen een nieuw bebouwingsplan maakte werd in het beeld- en kwaliteitsplaatje, op Marjo's dringend verzoek, de bepaling opgenomen, dat iedereen die in die contreien ging bouwen iets positiefs moest doen voor gierzwaluwen en vleermuizen.
Marjo: "Met de sloop van Puntenburg werden vijftig tot zestig paartjes gierzwa1uwen verdreven. Die zijn niet meer teruggekomen. Jaar na ‚jaar keerden deze gierzwaluwen in de lente uit Afrika terug naar dezelfde nesten Puntenburg. In opeenvolgende generaties gedurende tientallen, wellicht honderden jaren. De gierzwaluwen zijn namelijk zeer trouw aan hun geboorteplekken. Neem je hun vertrouwde nestplaatsen weg, dan zijn ze voor lange tijden gedesoriënteerd, en komt hun voortplanting in gevaar."
"De Gierzwaluwenbescherming - Nederland heeft daarom gezocht naar nieuwe langdurige broedplaatsen, en die gevonden in de zogenaamde neststenen. Onze neststenen zijn behalve veilige omsloten broedkamertjes met een kleine in- en uitvliegopening, dan ook heel duurzame broedplaatsen. Hoe langer een nestplaats onveranderd blijft hoe beter het voor de vogeltjes is. En de muren van een gebouw blijven meestal het langst ongemoeid. lk hoop, dat de gierzwaluwen de nieuwe mogelijkheden die we voor deze kwieke vogeltjes hebben gecreëerd, in de komende jaren zullen weten te vinden!", aldus Marjo van der Lelie.
In de nieuwe gebouw van station Amersfoort zijn 105 neststenen ingemetseld, dat in 1999 werd ontworpen door Arcadis. In 2002 werd de eerste steen ingemetseld op veertig meter hoogte. Dankzij de samenwerking van Marjo van der Lelie met uitvoerder Van Nieuwenhuizen van Heilijgersbouw is dat proces voortreffelijk verlopen.
"Langs de hele achterzijde van het nieuwe station zijn de neststenen aangebracht. Wat je ervan ziet zijn gaatjes van vijf bij vijf 'centimeter. Die worden zichtbaar met de verrekijker, èn als je weet waar ze zijn aangebracht. Het is natuurlijk de vraag of de gierzwaluwen de nieuwe nestmogelijkheden oppikken. Dat weet je natuurlijk nooit. Maar ja, als je niets doet; is het voor goed einde verhaal.
We hopen nu met z'n allen, dat de vogeltjes de neststenen in Amersfoort-noord op een gegeven moment zullen ontdekken en gaan gebruiken. Laten we hopen, dat dat volgend voorjaar al het geval zal zijn!"

Anco Mali

Amsterdam

In de W. Pijperstraat werd een gierzwaluwbroedpot aangebracht. Lees ook hiervoor over keramische gierzwaluwbroedpotten.

Gierzwaluwnestkasten als relatiegeschenk

Vorig jaar belde het Hoveniersbedrijf Projectgroep Holland in Purmerend. Het bedrijf wilde eens wat anders als relatiegeschenk voor al haar relaties en bestelde via Gierzwaluwbescherming - Nederland 90 gierzwaluwnestkasten van het model Zeist. De kasten werden gemaakt door D.A.C. de Bruggen in Zwammerdam en verpakt in dozen afgeleverd.
Er werd natuurlijk ook de nodige uitleg bij gegeven. Hopelijk raken ze alle 90 bezet.

Marleen Andriessen

Foto: D.A.C. De Bruggen

Amsterdam, De Oranjekerk

In 1999 zijn, door vrijwilligers, 32 observatiekasten op maat gemaakt en in 2000 geplaatst achter de 4 galmgaten van de toren van de Oranjekerk. De achterkant van de kasten bestaat uit een inschuifbaar plexiglas plaatje, waarachter weer een stevig vilten gordijntje is bevestigd om de kast donker te houden. Er is toen gelijk een geluidsinstallatie opgezet met een tijdklok: elke ochtend en avond om 7, 8 en 9 uur draaide de cd 15 minuten lang gierzwaluwgeluiden. In elke kast was wat hooi gelegd.
In 2002 zat er na het broedseizoen een nestje in één van de kasten (op de oostkant), maar het was onbekend of er gebroed was. In het broedseizoen van 2003 is er geen geluid meer afgespeeld, uit angst om de broedende vogels te verstoren. Aan het eind van het broedseizoen van 2003 zat er een jong op ditzelfde nest.
In de buurt van de Oranjekerk zitten twee grote kolonies. Het was duidelijk te zien dat de vogels die rondom die kolonies vliegen tijdens het afspelen van de cd richting kerktoren vlogen en daar ook omheen bleven vliegen als het geluid uit was.

Thea van Dammen

Uit Stadsdeelmagazine nr1 2004:

Actie 'nestkasten voor gierzwaluwen'in stadsdeel Oost/Watergraafsmeer

De stadsdeelraad vindt het belangrijk dat de nestgelegenheden behouden blijven. Bij nieuwe bouwprojecten lukt het vaak om genoemde voorzieningen te realiseren. Met het goedgekeurde Milieuprogramma 2004 is er budget om op zaterdag in april een hoogwerker in te huren om twintig nestkasten op te hangen in het noordelijk deel van het stadsdeel. Samen met de Gierzwaluwwerkgroep Amsterdam organiseert het stadsdeel deze actie.

Margriet de Hooge, Amsterdam

Gierzwaluwliefde in Amsterdam

Geruisloos is de 28e oktober 2003 voorbij gegaan. Tien jaar geleden stapten Gertje Joukes en Gerard Schuitemaker het renovatieproject 'Het Grosblok' binnen met als verzoek "iets voor gierzwaluwen" te doen.
Wij kwamen bij de architecten Holslag, van Nek en van Hoek op kantoor en er werden sleuven in de gootbekisting gemaakt van 7 x 3 cm en er werden 10 gierzwaluwdakpannen type RBB Tuille du Nord geplaatst. De fabrikant wilde eerst niet meewerken. Door tussenkomst van de redactie van 'Vroege Vogels' werd toegezegd een mal te maken voor de gierzwaluwdakpan.

In vogelvlucht een schets van de ontwikkelingen.

Gerard ontmoette Jan Maarten Fiedeldij Dop die mee wilde doen met de activiteiten. Er werd een vergadering gehouden in de Plantage Weesperbuurt en de 'Plantagezwaluw' werd opgericht.
Er verscheen een artikel in de Pijpkrant: "Gaat de Gierzwaluw de Pijp uit?"
Thea Dammen ging van start met de gierzwaluwwerkgroep De Pijp na een lezing in het wijkcentrum.
Stadsdeel Oost volgde na de geslaagde actie om de kolonie aan de Mauritskade 24 te behouden. Toen kwamen Centrum, Sloterdijk, Zeeburg, Westerpark, Slotermeer/Geuzenveld en De Baarsjes. In alle stadsdelen heeft de werkgroep contactpersonen.

Na de oprichting in de Plantage werd de jonge werkgroep uitgenodigd voor een gesprek met de Vogelwerkgroep Amsterdam. Ruud Vlek stelde voor om een groep binnen de Vogelwerkgroep te vormen en van de kennis en status van De Vogelwerkgroep gebruik te maken. Direct hierna werd subsidie aangevraagd voor een brochure. Dit werd: "Gierzwaluwen onder Dak". De eerste druk van 2500 exemplaren was in tweeëneenhalf jaar uitverkocht! In de tweede druk werden enkele wijzigingen aangebracht. Deze behelsden de veranderde Vogelwet, het lokken van gierzwaluwen in de nestkasten en nieuwe mogelijkheden in realiseren van nestgelegenheid voor gierzwaluwen. De landelijke ervaringen werden opgenomen. De werkgroep had het druk met voorlichting geven aan woningcorporaties, architecten, stadsdelen, particulieren en de bouwwereld.

De werkgroep werkte mee aan het boek "Natuurvoorzieningen

Jan Maarten 'verbouwt' een goot

Foto: G. Schuitemaker

aan gebouwen" van de stichting Bouwresearch en Dubo-Centrum in Rotterdam. In maart 1999 kwam dit werk uit. Er is nog altijd veel vraag naar dit werk.

Een landelijke stichting was inmiddels opgericht met de doelen het geven van voorlichting over de levenswijze van de vogel en het stimuleren van nestgelegenheid in nieuwbouw en het behouden van bestaande nesten.
Er werd een nieuwsbrief uitgebracht waar ervaringen in werden geplaatst. Er werd veel ervaring opgedaan in het land en erbuiten. Het zwaargewicht Erich Kaiser hield een lezing over zijn kolonie van meer dan veertig nesten. De groepen hebben hier veel ervaring uit gehaald.

Ondertussen werden er in Amsterdam nestkasten ingemetseld en opgehangen. In 1997 waren dit er al meer dan 10.000.
We zijn nu zeker over de 20.000 aangebrachte nestelmogelijkheden voor gierzwaluwen en andere holenbroeders.

Hoe zit het nu met de resultaten?

Die bleven uit! Er werd gemonitord, dit gebeurde echter niet structureel. Uit de controles kwamen nesten van mussen, koolmezen, spreeuwen, boomhommels maar geen gierzwaluwen.
In de Laurierstraat werd in 1996 het eerste resultaat behaald. Een muur met uitgevallen stucwerk werd betimmerd en de werkgroep werd benaderd door bezorgde bewoners. Er bleken tijdens de sloop van het boeiboord drie nesten te zijn. Een van de bewoners vertelde ons, dat die er al 27 jaar zaten. Hier werden eind april, vrij laat, zeven beugelkasten opgehangen. De steiger ging op 9 mei weg en de kasten werden direct ontdekt door gierzwaluwen. Alle zeven kasten werden binnen een week ingenomen. Zelfs een kast, die achter een boomkruin zat. De gierzwaluwen manoeuvreerden tussen de takken door de invliegopening in.

De resultaten bleven verder uit. Dit was vervelend omdat belanghebbenden (woningcorporaties, bewoners) hierom vroegen. Wij stelden, dat er in het land goede resultaten waren met lokroepen van gierzwaluwen. Een hindernis is zeker, dat vele nestkasten aan de achterkant van de woningen zijn ingemetseld. Door de straat fietsen haalt dan niets uit.
Wij hadden wel foto's van invliegende vogels: die van de Laurierstraat en andere steden. Wij ontdekten verder, dat er nestkasten werden ingemetseld waar wij niet (meer) direct bij betrokken raakten. Een voorbeeld is de nieuwbouw aan de Meer (Oude Ajax-stadion). Wij hebben voorlichting gegeven en twee jaar later waren de ingemetselde neststenen daar. Dat waren er dan ook een respectabel aantal: negentig.

Stand van zaken in 2003.

De werkgroep bestaat uit achttien actieve leden, die elke zes weken vergaderen in Wijkcentrum Ceintuur. Er zijn hiernaast ongeveer vijftien leden, die met activiteiten meedoen zoals nestkasten ophangen, stands bemannen en administratie bijhouden.

Er zal intensiever gemonitord moeten worden om de resultaten zichtbaar te maken. De huidige resultaten berusten teveel op incidenten.

De voorlichting in buurtkranten moeten we benutten. Hoe herkennen buurtbewoners de invliegende vogels? En welke vogels/vleermuizen of andere dieren zijn dit? In wijken met oude kolonies en wijken met ingemetselde neststenen zijn die berichten van groot belang.
De zomerwandelingen en fietstochten zullen elk jaar gehouden worden. Er komen veel mensen op af en wij winnen er nieuwe deelnemers mee.
Wij gaan door met het voorlichten en bijwonen bij bouwvergaderingen om zodoende het aantal nestvoorzieningen te vergroten. Wij zullen wat dit betreft veel gaan investeren in IJburg. De eerste honderdzes neststenen zijn hier toegepast. In juli is hier een succesvolle fiets/wandeltocht gehouden.

Tot slot.

Er komen berichten binnen van gierzwaluwnesten in nestkasten. In de wijk Oostoever aan de Sloterplas zijn zes nesten ontdekt. In deze wijk zijn 279 nestkasten toegepast.
In de Pieter Langedijkstraat zijn vier nesten ontdekt in neststenen in nieuwbouw, die in 1998 was opgeleverd.
Aan de Jacob van Lennepkade ter hoogte van nummer 257 is een neststeen in gebruik.
Aan het Marie Heinekenplein bij de parkeergarage zijn een onbekend aantal neststenen in gebruik. Aan de gebouwen zijn 37 neststenen toegepast.

De werkgroep heeft dit jaar aan een kinderwerkmap gewerkt: "Een Supervogel".
De map bestaat uit een fantasieverhaal, een beschrijving van de vogel en een aantal werkbladen waaronder een werkbeschrijving om met groep zeven en acht nestkastjes te maken.
De werkgroep heeft hier zes jaar praktisch met scholen en buurthuizen (naschoolse opvang) aan gewerkt. Het resultaat mag er zijn!

Gerard Schuitemaker

Een deel van de kaft van 'Een Supervogel'
getekend door Annet Kiesewetter en Charlotte Philippona

KORTE BERICHTEN

Zaterdagavond 24 april 2004,

onbewolkt, opvallend zonnig, 13 graden ,20:00 uur lokale tijd, Amsterdam-Zuid hier met langverwacht nieuwsch!
7000 kilometer hebben ze gevlogen, vanuit Zuidelijk Afrika naar Zuidelijk Amsterdam, maar ze zijn terug!
In het luchtruim van Zuid heb ik vanavond de langverwachte en eerst gearriveerde gierzwaluwen op zeer grote hoogte verkennend zien rondvliegen boven mijn dakterras, terwijl een enkeling zich al waagde aan het dakniveau en zelfs al door de straat kwam aangieren.
Ze zijn op deze dag-van-aankomst met zijn achten. Het gedans en gestuntel in de ether is weer begonnen. Na maanden hoor ik eindelijk die opgewonden kreetjes weer (srie srie). Ik dacht even dat ik droomde, maar het is nu dus echt voorjaar en dat wilde ik even met je vieren!
8 Gierzwaluwen maken echt wel een voorjaar ... Het moest maar eens gaan sneeuwen ... maar NU nog even niet!
GEGROET!

Hanno 'Birdie' Dik (email aan de secretaris)

'Ich bin ein Berliner'

Helaas heeft Erich Kaiser uit Duitsland geen eigen website. De volgende websites van andere Duitsers zijn het waard om nog eens onder de aandacht te brengen.
De eerste is van Klaus Roggel, een architect uit Berlijn, met onder meer prachtige opnamen van vliegende gierzwaluwen die op zijn geluidsopnamen met lokgeluiden afkomen, net of het in je eigen achtertuin plaatsvindt. Als je dit ziet zou je uit puur enthousiasme roepen 'Ich bin ein Berliner' (President Kennedy): http://www.mauersegler.klausroggel.de/index.htm.

De site van Ulrich Tigges ook uit hartje Berlijn bestaat al langer en is zeer uitgebreid en gevarieerd met onder meer een databank met alle gepubliceerde artikelen over de gierzwaluw en digitale foto's van vliegende gierzwaluwen in zijn achtertuin: http://swift.il.eu.org/common_swift.html.

Christoph Höwner en Marion Hein-Höwner uit Keulen hebben een uitgebreide site over hulp aan gierzwaluwen en waarschuwen voor verkeerd voer. Gedroogde insecten zijn zeer kostbaar. De imker Erich Kaiser voerde ze met darren poppen! Gierzwaluwen zijn echte insecteneters en er is weinig voor nodig om de jonge dieren zo om zeep te helpen getuige de vele foto's die waarschuwen voor de gevolgen. Deze gevolgen laten zich soms pas dagen na het uitvliegen zien.
Je denkt dan: ha weer een gierzwaluw laten uitvliegen, maar… door aantasting van de verengroei stort hij later alsnog ter aarde waar je niets van weet. Dus voor je er ooit zelf aan denkt een gierzwaluw in leven te moeten houden: Bezint eer ge begint, want anders "hoor je het in Keulen donderen".
Prachtige plaatjes van onder meer parasieten en röntgenfoto's van een gezonde gierzwaluw en van mogelijke vleugelbreuken: http://www.mynetcologne.de/~nc-hoewnech/home.htm

Evert Pellenkoft

Meldingen vroege vogels

Bij Breskens zijn op 1 april gierzwaluw gezien;
op15 april een gierzwaluw boven Lunetten, Utrecht;
op 20 april 4 gierzwaluwen boven Medenblik;
op 20 april drie gierzwaluwen boven Amersfoort

Interessant boek

In 2002 verscheen The Museum Swifts: the story of the swifts in the tower of the Oxford University Museum of Natural History door Andrew Lack & Roy Overall, een nieuwe Engelstalige uitgave van 36 pagina's uitgegeven door het Oxford University Museum of Science (zie de website). Het is een geactualiseerd boekje met verwijzing naar eerdere uitgaven als Swifts in a Tower (D Lack) en Devil Birds (over de film van D Bromhall), beiden zeer gewilde werkjes onder gierzwaluwidolaten, die al lang zijn uitverkocht. De auteurs Roy Overall en Andrew Lack (zoon van de beroemde David Lack) hebben het gierzwaluw onderzoek in de toren (al sinds 1954) voortgezet. In het broedseizoen is er een online webcam met drie nestkasten in de toren http://www.oum.ox.ac.uk/colmus.gif Het warme jaar 2003 is een uitstekend broedseizoen gebleken met een record aantal van 118 jongen. De vraag komt op of er misschien 2e broedsels zijn geweest, zoals wel bekend is bij vale gierzwaluwen in het Middellandse Zeegebied. In ieder geval late succesvolle broedsels: na half augustus zag ik nog jongen in enkele kasten.

Evert Pellenkoft

Verhuisbericht

GBN-voorzitter Fred van Vliet is per 1 april 2004 verhuisd: Hoogstraat 174, 1781 LK Den Helder, tel. 0223-610045, mobiel 0618-668554 of email fvanvliet510@freeler.nl

MEDEDELINGEN

Aankondiging Landelijke dag 2004

De algemene ledenvegadering als onderdeel van de verenigingsdag wordt 5 juni 2004 te Helmond georganiseerd.
Het redactiereglement komt dan o.a. aan de orde.

De uitnodiging voor deelname is samen met dit bulletin aan de leden en donateurs verstuurd.

GBN geeft gehoor aan de uitnodiging van Vogelbescherming Nederland om deel te nemen aan Vogelfestival 2004 aan de Oostvaardersplassen bij Lelystad op 28 en 29 augustus.

OPROEPEN

Herhaalde oproepen

Vind u het leuk om bij GBN-activiteiten, zoals bij beurzen, e.d. , onze stand te helpen bemensen? Laat het ons weten.

Laat ons weten als u geïnteresseerd bent in deelname aan dit project d..m.v. het gebruik van GBN-camera's in natuurlijke nesten (en/of eventueel nestkasten)!

Wie heeft een ervaring, vraag, visie, gedicht, afbeelding of idee mbt gierzwaluwen, dat de moeite waard is om in het Bulletin op te nemen?

Wie kan melding doen van broedsucces in speciaal aangebrachte nestvoorzieningen: nestkasten, neststenen, dakpannen?

Wie heeft positieve ervaringen met geluidsexperimenten?

Wie heeft informatie over de architecten, bouwbedrijven, projectontwikkelaren, aannemers die zich met nestvoorzieningen bezighouden of dit in het verleden hebben gedaan?

Reacties graag sturen of mailen naar de redactie!

LID WORDEN

Als u gierzwaluwbescherming belangrijk vindt kunt lid of donateur worden van GBN door overmaking van *E* 10,- op postrekening nr. 9145004 t.n.v. Gierzwaluwbescherming - Nederland te Amersfoort, onder vermelding van: 'lidmaatschap 04' of 'donateur 04'.

Het Bulletin wordt automatisch toegezonden. Donateurs kunnen desgewenst aangeven geen prijs te stellen op het verenigingsblad.

Ga voor gierzwaluwbescherming !
Geef je op als lid of donateur per e-mail, briefkaart of telefoon:

Gierzwaluwbescherming - Nederland
M. Andriessen
Fideliolaan 78, 1183 PN Amstelveen
(020) 645 52 07, gbn-ned@planet.nl

GBN VERTEGENWOORDIGERS

Deze GBN-leden zijn aanspreekpunt voor regio informatie:

Groningen

R. Lindeboom, Rensumaheerd 94, 9736 AD **Groningen,** (0505)425 163, rlin@home.nl

Drenthe

H. Snel, Pr. Bernhardsingel 7, 7941EX **Meppel**, (0522)261 879

Overijssel

E. Pullen, Rembrandtstraat 82, 7771 XJ **Hardenberg**, (0523)264 048, egbert.pullen@hetnet.nl
G. Smoors, Wensinkstraat 45, 7622 CR **Borne**, (0472)665 048
J.D. Tinholt, De Hazelaar 6, 7701 WD **Dedemsvaart,** (0523)615 321**,** J.Tinholt@Reest-Wieden.nl

Gelderland

J.J. Schröder, Meckelenburglaan 9, 3843 BH **Harderwijk,** (0341)416 324, schroder.zoomers@freeler.nl

Utrecht

Mw. M. van der Lelie, P.J. Troelstralaan 44, 3818 KT **Amersfoort**, (0334)613 630, GBN@hccnet.nl
W. Smeets, Bachlaan 111, 3752 HG **Bunschoten,** (0332)983 147, smeets.foto@hetnet.nl

Noord-Holland

J.F.M. Alsemgeest, Elbe 9, 1423 CV **Uithoorn**, (0297)563 394
Mw. M.H. Andriessen, Fideliolaan 78, 1183 PN **Amstelveen,** (0206)455 207, gbn-ned@planet.nl
Mw. A. van den Berg, Van 't Hoffstraat 120, 2014 RK **Haarlem** (0235)244 549, centrum@carolinabont.com
Mw. T. Dammen, Wijkcentrum Ceintuur, Gerard Doustraat 133, 1073 VT **Amsterdam**, (0204)004 503
J.M. Fiedeldij Dop, Zuideinde 9a, 1551 EA **Westzaan,** (0756)143 346
D.A. Jonkers, Koggewagen 3, 1261 KA **Blaricum,** (0355)260 456, d.jonkers@12move.nl
Mw. E.C. van der Pol, Hanenpad 67, 1501 WC **Zaandam,** (0756)164 043, e.c.van.der.pol@freeler.nl
G. Schuitemaker, Brederostraat 94-I, 1054 VG **Amsterdam**, (0206)164 759

Zuid-Holland

N. van Dam, Parkhof 14, 2922 CS **Krimpen a/d IJssel,** (0180)513 975, npvandam@planet.nl
E.J. Kriele, Kikkerveen 249, 3205 XB **Spijkenisse,** (0181)641 153, ejkriele@prettel.nl

Zeeland

G. Prang, St. Bavodijk 12, 4504 AA **Nieuwvliet,**(0117)371 454

Noord-Brabant

A. Koenraadt, Molenstraat 9, 4758 AA **Standdaarbuiten,** (0165)315 136
Mw. M. Mourmans-Leinders, Zundertseweg 84, 4707 BP **Roosendaal**, (0165)535 810, marjosmourmans@planet.nl
Mw. I. Nagtzaam, Lindestraat 67, 4731 CM **Oudenbosch,** (0165)315 565, nagtzaamingrid@hotmail.com
J. van der Rijt, H. Mesdagstraat 11, 5702 VK **Helmond,** (0492)534 446

Limburg

Th. Kockelkoren, Tegelseweg 73, 5912 BB **Venlo,** (0773)518 197, th.kockelkoren@ps.nl
H. van de Laar, Doorvaartstraat 45a, 6443 AP **Brunssum,** (0455)273 211
J. Vrehen, Tuinstraat 6, 6101 CJ **Echt**, (0475)482 817 j.vrehen@hetnet.nl

België

L.P. Arnhem, Alfred Delaunoislaan 21/21, B-3001 **Heverlee (Leuven)**, (0032) 22 06 18 88
W.A. de Bock, Guido Gezellelaan 13, B-2910 **Essen,** (0032) 36 67 49 19, debockwim@mine.be
W. Steinrüch, Postbus 38, B-1630 **Linkebeek**
E. Pultau, IJzerleen 39-3, B-2800 **Mechelen**

Meld de redactie eventuele foute of onvolledige gegevens in deze lijst; laat ook weten als u òp of vàn deze vertegenwoordigerslijst wilt.

Kunst en vliegwerk

